

WTO HJELPER POLITIKERNE UT AV REGULERINGSFELLEN

Globaliseringsøkonomien, med internasjonal handel med varer og tjenester og bevegelse av kapital og arbeidskraft mellom landene har økt i omfang, og det har stor betydning for næringslivet i de fleste industriland. Særlig er handelen mellom landene viktig for et lite land som vårt med en åpen økonomi. Handel og flytting av ressurser mellom landene fører til en betydelig økonomisk gevinst for alle land, men samtidig oppstår det et vanskelig omstillingsproblem. Bevegelig kapital og handel jevner ut inntektsforskjeller mellom land og regioner. Arbeidsplassene flyttes til land med billig arbeidskraft for å oppnå øket kapitalavkastning. Innbyggere i fattige land får bedre lønn og økt velstand, men omstillingen kan være svært vanskelig for de som mister arbeidsplassene. Det er svært vanskelig for et land å overføre arbeidskraft fra lite lønnsomme bedrifter og næringer til lønnsomme og nye næringer som trenger arbeidskraft.

Omstilling har foregått i jordbruket over en lang tidsperiode. Årlig avgang av arbeidskraft fra norsk jordbruk i årene etter andre verdenskrig har vært omkring 3 prosent. Kravet til raskere omstilling har tiltatt i styrke, og det er lett å forstå at dette skaper frustrasjon blant bøndene, men det er lite som tyder på at det er fornuftig å utsette en omstilling som synes å være helt nødvendig. Vi bør utnytte den tiden vi har før en ny WTO-avtale kommer, til å forberede norsk jordbruk på mer internasjonal konkurranse.

Av vår analyse framgår det at jordbrukspolitikken ikke har gitt de forventede resultatene. Derfor bør politikken endres. Det var allerede kjent i 1992, da vedtok Stortinget, St.prp. nr 8 (1992-93): Om landbruk i utvikling. Flertallet i Stortinget var enig om at jordbrukspolitikken var feilslått, den bygde på urealistiske forutsetninger og måtte endres. Dette ble også begrunnet med økt internasjonal konkurranse og at vi må forvente at en GATT-avtale (WTO) vil utforme nye regler som vi må ta hensyn til. Selv om politikerne har erfart at jordbrukspolitikken er mislykket, er det politisk vanskelig å få til en omstilling. Myndighetene trenger en viss støtte blant dem dette gjelder. På kort sikt vil det alltid være noen som taper på endringer. De vet hva de har og er redd for noe nytt som de ikke kjenner. Motstanden mot endring er et problem for myndighetene. De er fanget i en reguleringsfelle som de selv har vært med på å lage. Det har vært lett å øke subsidier og støttetiltak. På den måten har enkelte partier ”kjøpt” stemmer fra bøndene. Når politikerne ønsker forandringer, og når støtten må reduseres er dette vanskelig. Politikerne har store problemer med å gjennomføre tiltak som de kan risikere å tape valget på. Dette er grunnen til at større omlegginger i den økonomiske

politikken og i jordbrukspolitikken som regel bare skjer i kriser. Økonomiske kriser tvinger fram endringer. Det er kriser som har fått flere land til å legge om fra et subsidiert jordbruk til mer konkurranse og mer markedsøkonomi. På grunn av oljepengene har vi ikke kommet i denne økonomiske situasjonen og vi har heller ikke foretatt de endringene som er ønskelige.

En betydelig del av oljepengene er benyttet til å støtte et lite effektivt jordbruk. Både i vårt og andre land vil en ny WTO-avtale være til hjelp for politikerne for å slippe fri fra reguleringsfellen. Politikerne ønsker at landet skal være medlem i WTO. Ved WTO-avtalene får politikerne hjelp til å foreta endringer som de mener er nødvendige. Under forhandlinger i WTO skjuler flere politikere for befolkningen at de ønsker endringer, og forteller derimot at de kjemper for å opprettholde støtte til næringer som er lite lønnsomme. De kommer med angrep på en WTO-avtale som de egentlig mener er fornuftig. I dagens WTO-forhandlinger ser det ut som at det er et alvorlig problem at landenes forhandlere i stor grad kjemper for særinteresser i sitt eget land; særinteresser som ønsker å beholde mest mulig av støtte- og beskyttelsesordninger. Norge har i stor grad argumentert for de særinteresser som bøndene og jordbrukssektoren har. Men en ny WTO-avtale som før eller senere vil tvinge seg fram gir politikerne i vårt og andre land den hjelp som trengs for å komme ut av reguleringsfellen.

Hvilke krav som en ny WTO-avtale vil stille til jordbrukspolitikken, vet vi litt om fra de WTO-forhandlingene som pågår. I Doha – runden er det hovedsakelig forhandlet om reduksjoner i internstøtte, tollsatser og eksportsubsidier. Det er imidlertid svært forskjellige synspunkter mellom landene på hvor mye disse tiltakene skal reduseres, og over hvor lang tid. Men det ble enighet om følgende 5 punkter:

1. Internstøtte - Den interne støtten er klassifisert i bokser som henholdsvis gul, blå, grønn og ”de minimis”-støtte.
 - a) Gul støtte er de mest handelsforstyrrende. Dette er støtte som er knyttet direkte til produksjon av jordbruksvarer via en opprettholdelse av markedsordninger eller utbetaling av pristilskudd innenfor et skjermet marked.
 - b) Blå støtte er budsjettstøtte som det er knyttet produksjonsbegrensninger til, ofte basert på arealer, antall dyr. Denne anses å være mindre handelsforstyrrende enn gul støtte.

- c) ”De minimis”-støtten har omtrent samme effekt som den gule støtten, men det er satt et tak for slik støtte i forhold til produksjonsverdien.
 - d) Grønn støtte anses å ha liten eller ingen handelsforstyrrende effekt, for eksempel velferdsordninger og miljøprogram.
 - e) I WTO er det blitt enighet om betydelig reduksjon i internstøtte. Det innebærer at den handelsvridende støtten i gul og blå boks fjernes eller reduseres sterkt. Grønn kan beholdes.
- 2. Markedsadgang, tollsatser
”Betydelige forbedringer i markedsadgang for jordbruksvarer”, dvs. reduksjon i tollsatsene (importvernet) og økning i importkvoter.
 - 3. Eksportstøtte
”Reduksjoner, med målsetting om utfasing av alle former for eksportstøtte”, dvs. reduksjon/utfasing av direkte eksportsubsidier, og andre subsidier knyttet til eksportkreditter, og andre ordninger som stimulerer til eksport av landbruksvarer.
 - 4. Utviklingslandene skal gis spesiell og differensiert behandling.
 - 5. Det skal tas hensyn til matvaresikkerhet, kulturlandskap, levende bygder, biologisk mangfold osv.